נעוריך אמר לו כגון מאן אמר לו כגון אמך איני והא [א]מקרי ליה רב יהודה לרב יצחק בריה [1]ומוצא אני מר ממות את האשה אשר היא מצודים וחרמים ואמר לו כגון מאן וא"ל כגון אמך מיתקף תקיפא עיבורי מעברא במלה אמר רב שמואל בר אוניא משמיה דרב אשה גולם היא ואינה כורתת ברית אלא למי שעשאה כלי שנאמר [2]כי בועליך עושיך ה' צבאות שמו תנא אין איש מת אלא לאשתו ואין אשה מתה אלא לבעלה אין איש מת אלא לאשתו שנאמר [3]וימת אלימלך איש נעמי ואין אשה מתה אלא לבעלה שנאמר [4]ואני בבאי מפדן מתה עלי רחל: אין רואין אותו כו': ת"ר [א]מלך מסתפר [ב]בכל יום [ב]כהן גדול מערב שבת לערב שבת [ג]כהן הדיוט אחד לשלשים יום [ג]מלך מסתפר בכל יום שנאמר [5]מלך ביפיו תחזינה עיניך: [ד]כהן גדול מע"ש: אמר רב שמואל בר נחמן א"ר יוחנן הואיל ומשמרות מתחדשות כהן הדיוט אחד לשלשים יום דכתיב [6]וראשם לא יגלחו ופרע לא ישלחו כסום יכסמו את ראשיהם ויליף פרע פרע מנזיר כתיב הכא פרע לא ישלחו וכתיב התם [7]גדל פרע שער ראשו מה להלן שלשים אף כאן שלשים ותנן נמי [ה][ד]סתם נזירות שלשים יום והתם מנא לן אמר רב מתנה דאמר קרא קדש יהיה בגימטריא תלתין הוו אמר ליה רב פפא לאביי אימא לא לירבו כלל אמר ליה אי כתיב לא ישלחו פרע כדקאמרת השתא דכתיב ופרע לא ישלחו פרע ליהוי שלוחי לא לישלחו אי הכי האידנא נמי [ה]דומיא דיין מה יין בזמן ביאה הוא דאסור שלא בזמן ביאה שרי אף פרועי ראש בזמן ביאה אסור שלא בזמן ביאה שרי ויין שלא בזמן ביאה שרי והתניא רבי אומר אומר אני כהנים אסורין לשתות יין לעולם אבל מה אעשה [ו]שתקנתו קלקלתו ואמר אביי [ו]כמאן שתי כהני חמרא האידנא כרבי מכלל דרבנן אסרי התם היינו טעמא מהרה יבנה בית המקדש ובעינן כהן הראוי לעבודה וליכא ה"נ בעינא כהן הראוי לעבודה וליכא הכא אפשר דמספר ועייל התם נמי אפשר דניים פורתא ועייל [ז]דאמר רב אחא [ז]דרך מיל ושינה כל שהוא מפיגין את היין ולאו איתמר עלה אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה [ח]לא שנו אלא ששתה כדי רביעית אבל יותר מכדי רביעית כ"ש דדרך טורדתו ושינה משכרתו רב אשי אמר [ח]שתויי יין דמחלי עבודה גזרו בהו רבנן [ט]פרועי ראש דלא מחלי עבודה לא גזרו בהו רבנן מיתיבי [ט]ואלו שבמיתה [כ]פרועי ראש [ל]ושתויי יין בשלמא שתויי יין דכתיב [8]יין ושכר אל תשת אתה ובניך ולא תמותו אלא פרועי ראש מנא לן דאיתקש שתויי יין לפרועי ראש כתיב וראשם לא יגלחו ופרע לא ישלחו [י](וכתיב) [9]ויין לא ישתו וגו' מה שתויי יין במיתה אף פרועי ראש במיתה ומינה מה שתויי יין דמחלי עבודה אף פרועי ראש [א] דמחלי עבודה [כ]קשיא אמר ליה רבינא לרב אשי האי עד דלא אתא יחזקאל מאן אמרה וליטעמיך הא דאמר רב חסדא דבר זה [ל]מתורת משה רבינו לא למדנו עד שבא יחזקאל ולימדנו [10]כל בן נכר ערל לב וערל בשר לא יבא אל מקדשי לשרתני עד דלא בא יחזקאל מאן אמרה אלא גמרא גמירי לה ואתא יחזקאל ואסמכה אקרא ה"נ גמרא גמירי לה ואתא יחזקאל ואסמכה אקרא [ס](וכי גמרי הלכה למיתה לאחולי עבודה לא גמירי) מאי כסום יכסמו את ראשיהם תנא כמין תספורת לוליינית מאי תספורת לוליינית אמר רב יהודה אמר שמואל תספורתא יחידאה ה"ד אמר רב אשי [מ]ראשו של זה בצד עיקרו של זה שאלו את רבי איזהו תספורת של כ"ג אמר להן צאו וראו מתספורת של בן אלעשה [מ]תניא רבי אומר לא על חנם פיזר בן אלעשה את מעותיו אלא כדי להראות בו תספורת של כהן גדול:

הדרן עלך כהן גדול

עבורי מעברא במלה. מעברת על מדותיה: **גולם היא.** קודם שנבעלה: **גולם.** כלי שלא נגמר קרוי גולם כדתנן (י) גולמי כלי עץ טמאין: **משמרות.** מתחלפות ומתחדשות בשבת זו יוצאה וזו נכנסת וצריך להסתפר מפני משמרת חדשה זו הנכנסת שיראוהו ביופי: **לא לירבו כלל.** ואפי' עד שלשים: **אמר ליה.** פרע מקרי בשלשים יום: (ס) **אי הוה כתיב לא ישלחו פרע.** הוה משמע לא יגדלו פרע עד שיעור פרע השתא דכתיב ופרע לא ישלחו דקאמר פרע והדר לא ישלחו משמע פרע דשלשים יום ליהוי אבל שלוחי טפי לא לשלחו: **דומיא דיין.** דסמיך ליה ויין לא ישתו בכוס וגו' מקיש פרועי ראש לשתויי יין וכתיב ביין בבואם: **רבי אומר אומר אני כהן אסור לשתות יין לעולם.** רישא דברייתא קתני כהן המכיר משמרתו ומשמרת בית אב שלו אסור ביין כל אותו היום אף בזמן הזה מכיר משמרתו ואינו מכיר בית אב שלו אסור כל אותו שבת אינו מכיר לא משמרתו ולא משמרת בית אב שלו אסור לשתות יין לעולם שמא עכשיו זמנו הוא ויש לחוש שמא יבנה בית המקדש: **רבי אומר אני.** אם באנו לחוש שמא יבנה אסור ביין לעולם ואפילו הוא מכיר שאינו עכשיו זמן משמרתו שמא יבנה וכל הקודם ואישתכח עייל ועביד: **אבל מה אעשה שתקנתו קלקלתו.** חורבן הבית שקלקלו ועירבב סדר משמרותיהן שהיה אוסרן ביין בזמן משמרתן ומתירן שלא בזמן משמרתן הוא תיקן עכשיו לשתות יין לעולם דלא חיים שמא יבנה פתאום: **כמאן שתו האידנא כהני חמרא כרבי.** שהרי רוב כהנים אינן בקיאין בזמן משמרותיהן ואסורין לעולם לרבנן: **הכא היינו טעמא כו'.** שיטה היא ובנוסחא גרסינן לה כלומר מדאוריי' שרי ורבנן הוא דגזור: **ופרכינן הכא נמי.** מהרה יבנה וכו': **שתויי יין דמחלי עבודה.** דכתיב (ויקרא י) יין ושכר וגו' וסמיך ולהבדיל בין הקדש ובין החול משמע בין עבודה קדושה לעבודה מחוללת גזרו בהו רבנן בזמן הזה משום מהרה יבנה: ה"ג **אף פרועי ראש מחלי עבודה קשיא: הא עד דלא אתא יחזקאל.** ואקשינהו: **מאן אמרה.** פירוש מהיכא נפקא לן פרועי ראש במיתה: **הא דאמר רב חסדא.** בזבחים בפ' שני דבר זה דכהן ערל פסול לעבודה: **כל בן נכר.** כהן (ע) שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים וערל לבו או ערל בשר שמתו אחיו מחמת מילה: **יחידאה.** נאה ואין דוגמתה: **בן אלעשה.** חתנו של רבי היה ונתן ממון ולמדו לו אותה תספורת:

הדרן עלך כהן גדול

ואימא לא לירבו כלל. תימה דפרע פרע במאי מוקי לה אלא נראה לומר דה"פ אימא לא לירבו שלשים דהיינו שיעור פרע אלא יגלחו בכ"ט ומשני אי כתיב לא ישלחו פרע משמע לא ישלחו שיעור פרע אבל השתא דכתיב פרע (א) קמא לא ישלחו משמע טפי מפרע לא ישלחו:

אלא גמרא גמירי לה ואתא יחזקאל ואסמכה אקרא. וקשה הרי רב אשי עצמו סותר דבריו ומיישב הן הקושיא דיחזקאל שסותר דברי הראשונים דאמר רב אשי לעיל פרועי ראש דלא מחלי עבודה וי"ל ממה שרב אשי אמר גמרא גמירי ואתא יחזקאל ואסמכה אקרא מתרצי שתי הקושיות דעד דאתי יחזקאל מאן אמרה ומתרצה קושיא דלעיל דכיון דגמרא היא מצינו למימר הכי גמירי הלכתא למיתה ולאחולי עבודה לא גמירי ויחזקאל (ב) אסמכה אקרא מענין ההלכה אסמכה וא"כ לא אסמכינן לעשות ההקישא רק לענין מיתה אבל לעיל דלא ידע דגמיר הלכה סבר הוא לעשות הקישא מפרועי ראש לשתויי יין מכל וכל דאין היקש למחצה(ס):

כסום יכסמו. פי' כעין כוסמת הגדל כך (צ) שכלין ראשו של זה כנגד עיקרו של זה:

הדרן עלך כהן גדול

עין משפט נר מצוה

סב א מיי' פ"ב מהל' מלכים הלכה ה:
סג ב מיי' פ"ה מהל' כלי המקדש הלכה ו:
סד ג מיי' פ"א מהל' ביאת מקד' הלכה יא סמג עשין קעג:
סה ד מיי' פ"ג מהל' נזירות הלכה א' סמג לאוין רכ:
סו ה מיי' פ"א מהל' ביאת מקדש הלכה י:
סז ו מיי' שם הלכה ו:
סח ז ח מיי' שם הלכה ב' ופ"ד מהל' תפלה הלכה יז סמג עשין ט ולאוין ס טוש"ע א"ח סי' צט סעיף ב:
סט ט מיי' פ"א מהל' ביאת מקדש הלכה א' סמג לאוין ס:
ע י כ מיי' שם הלכה יד סמג שם:
עא ל מיי' שם הלכה ח:
עב מ מיי' פ"ה מהל' כלי מקדש הלכה ו:

◆

תורה אור השלם

1. וּמוֹצֶא אֲנִי מַר מִמָּוֶת אֶת הָאִשָּׁה אֲשֶׁר הִיא מְצוֹדִים וַחֲרָמִים לִבָּהּ אֲסוּרִים יָדֶיהָ טוֹב לִפְנֵי הָאֱלֹהִים יִמָּלֵט מִמֶּנָּה וְחוֹטֵא יִלָּכֶד בָּהּ: קהלת ז כו
2. כִּי בֹעֲלַיִךְ עֹשַׂיִךְ יְיָ צְבָאוֹת שְׁמוֹ וְגֹאֲלֵךְ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי כָל הָאָרֶץ יִקָּרֵא: ישעיהו נד ה
3. וַיָּמָת אֱלִימֶלֶךְ אִישׁ נָעֳמִי וַתִּשָּׁאֵר הִיא וּשְׁנֵי בָנֶיהָ: רות א ג
4. וַאֲנִי בְּבֹאִי מִפַּדָּן מֵתָה עָלַי רָחֵל בְּאֶרֶץ כְּנַעַן בַּדֶּרֶךְ בְּעוֹד כִּבְרַת אֶרֶץ לָבֹא אֶפְרָתָה וָאֶקְבְּרֶהָ שָּׁם בְּדֶרֶךְ אֶפְרָת הִוא בֵּית לָחֶם: בראשית מח ז
5. מֶלֶךְ בְּיָפְיוֹ תֶּחֱזֶינָה עֵינֶיךָ תִּרְאֶינָה אֶרֶץ מַרְחַקִּים: ישעיהו לג יז
6. וְרֹאשָׁם לֹא יְגַלֵּחוּ וּפֶרַע לֹא יְשַׁלֵּחוּ כָּסוֹם יִכְסְמוּ אֶת רָאשֵׁיהֶם: יחזקאל מד כ
7. כָּל יְמֵי נֶדֶר נִזְרוֹ תַּעַר לֹא יַעֲבֹר עַל רֹאשׁוֹ עַד מְלֹאת הַיָּמִם אֲשֶׁר יַזִּיר לַייָ קָדֹשׁ יִהְיֶה גַּדֵּל פֶּרַע שְׂעַר רֹאשׁוֹ: במדבר ו ה
8. יַיִן וְשֵׁכָר אַל תֵּשְׁתְּ אַתָּה וּבָנֶיךָ אִתָּךְ בְּבֹאֲכֶם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד וְלֹא תָמֻתוּ חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם: ויקרא י ט
9. וְיַיִן לֹא יִשְׁתּוּ כָּל כֹּהֵן בְּבוֹאָם אֶל הֶחָצֵר הַפְּנִימִית: יחזקאל מד כא
10. כֹּה אָמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים כָּל בֶּן נֵכָר עֶרֶל לֵב וְעֶרֶל בָּשָׂר לֹא יָבוֹא אֶל מִקְדָּשִׁי לְכָל בֶּן נֵכָר אֲשֶׁר בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: יחזקאל מד ט

◆

רבינו חננאל

שנאמר יצרו צעדי אונו ועצתו מחבלת שנאמר ותשליכהו עצתו. א"ר אלעזר המגרש אשתו ראשונה מזבח מוריד עליו דמעות שנאמר וזאת שנית תעשו כסות דמעה את מזבח ה' בכי ואנקה וגו'. וקשה לזווגן כקריעת ים סוף שנאמר אלהים מושיב יחידים ביתה מוציא אסירים בכושרות איני והאמר רב מ' יום קודם יצירת הוולד בת קול מכרזת בת פלוני לפלוני בית פלוני לפלוני ופרקינן הא בזווג ראשון אבל בזווג שני קשה לזווגן. לכל יש תמורה חוץ מאשת נעורים שנאמר ואשת נעורים כי תמאס אמר אלהיך. אין אדם מוצא קורת רוח אלא מאשתו ראשונה שנאמר ושמח מאשת נעוריך ואמר ליה רב יהודה לרב יצחק בריה כגון אמך. אמר רב אשה גולם היא ואינה כורתת ברית אלא למי שעשאה כלי שנאמר כי בועליך עושיך. תנא אין איש מת אלא לאשתו שנאמר וימת אלימלך איש נעמי ואין אשה מתה אלא לבעלה שנאמר מתה עלי רחל וגו': **ואין** רואין אותו כשהוא מסתפר. ת"ר מלך מסתפר בכל יום שנאמר מלך ביפיו תחזינה עיניך. כהן גדול מע"ש לע"ש הואיל ומשמרות מתחדשות כהן הדיוט אחד לשלשי' יום שנאמר ופרע לא ישלחו כלומר שערם לא יגדלוהו אלא פרע ליהוי שלוחי לא ישלחוהו וגמר פרע פרע מנזיר כתיב הכא ופרע לא ישלחו וכתיב בנזיר גדל פרע שער ראשו מה נזיר ל' יום ובל' יום נקרא פרע כך בכהן בל' יום נקרא פרע כלומר לא יגדלהו יתר מפרע שיעור בן ל' יום נקרא פרע והתורה הזהירה הכהן שלא לשלח פרע כלומר לא יגדלוהו יתר מפרע אי הכי ניהוי כהני האידנא אסירי לשלוחי פרע ושנינן דומיא דיין מה יין שלא בזמן ביאה שרי דכתיב בהו יין ושכר אל ישתו בבואם אף פרע שלא בזמן ביאה שרי ואקשינן ויין שלא בזמן ביאה שרי והתניא ר' אומר אומר אני כהן אסור לשתות יין לעולם אבל מה אעשה שתקנתו קלקלתו ואמר אביי כמאן שתו כהני האידנא חמרא כרבי מכלל דרבנן אסרי כהני לשתות יין לעולם. מאי טעמא מהרה יבנה בית המקדש ובעינן כהן הראוי לעבודה וליכא וא"ת ניים פורתא ומפיג היין. הני מילי אם שתה כדי רביעית אבל אם שתה יתר מרביעית כ"ש שדרך משכרתו וכ"ש ששינה משכרתו ושלקא שמעתא דר' מתיר ורבנן אסרי לעולם. ורב אשי נמי אתא למפשט דלא אסרי רבנן למשתי חמרא אלא משום דשתויי יין מחלי עבודה ולא גזרו איסור בפרע דפרועי ראש לא מחלי עבודה. ואסיקנא דאפילו פרועי ראש מחלי עבודה. וגמרא הוו גמירי לה. ואתא יחזקאל ואסמכה אקרא ואקיש שתויי יין לפרועי ראש. והא דתקנתו קלקלתו כבר פרשנוהו בתעניות. **כסום** יכסמו את ראשיהם. תנא כמין תספורת לוליאנית מאי היא תספורתא יחידאה ראש שיער בצד עיקרו של זה וזה היא תספורת של בן אלעשה כו': הדרן עלך פרק כהן גדול

מסורת הש"ס

א) [יבמות סג.], ב) תענית יז., ג) [שם ע"ש], ד) [שם ע"ש], ה) ג"ז שם [ע"ש כל הסוגיא] נזיר ה. [ודף לג.] מ"ק יט., ו) שתקנתו קלקלתו כצ"ל, ז) עירובין סד: ע"ש [תענית יז: ע"ש], ח) לקמן פג. שבועות טו: [תענית יז:], ט) [צ"ל וכתב בתריה], י) [עי' תענית יז: וכרש"י שם דכתב קשיא לא גרסינן והכא כתב רש"י ה"ג אף וכו' קשיא ויש ליישב], כ) מו"ק ה. [יומא עא.] זבחים יח: ודף כב: לקמן פג: תענית יז., ל) רש"ל מוחק זה, מ) נדרים נא., נ) [כחולין כה.], ס) רש"ל גורס ולאו היו והוא דיבור אחד עם דלעיל, ע) בס"א נוסף: משומד, פ) [נדרים ז. כריתות כב:], צ) שכלין כצ"ל, רש"ל.

◆

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ואימא וכו' דכתיב פרע מקמא לא: (ב) ד"ה אלא וכו' ויחזקאל דאסמכיה:

◆

הגהות הגר"א

[א] גמ' דמחלי עבודה קשיא. נ"ב אבל בפ"ב דתענית מפני כי אתקוש למיתה הוא דאתקוש אבל לאחולי כו':

◆

מוסף רש"י

עיבורי מעברא במלה. נוטה לרצות ומעברת על מדותיה (יבמות סג.). **מסתפר בכל יום.** מנוה (תענית יז.). **מערב שבת לערב שבת.** ולא ישהה מלגלח יותר (שם). **ומשמרות מתחדשות.** בכל שבת ושבת ומשמרה שלא ראתהו עד עכשיו ונאה לראותו הדבר נאה שתראהו ביופיו (שם). **אימא לא לירבו כלל.** אלא יסתפרו בכל יום, דהכי משמע ופרע דהיינו שלשים לא ישלחו אלא יגלחו (שם). **שלוחי לא לישלחו.** הכי משמע פרע שגדלו אין רשאין לגדל עוד (שם). **אי הכי.** כיון דמקרא מפקת ליה, **האידנא נמי.** לא לישלחו, ומשני כיין, דומיא דיין דכתיב בסמוך לגבי פרע לא ישלחו ויין לא ישתו כל כהן (שם). **מה יין בזמן ביאה הוא דאסור.** דכתיב (יחזקאל מד) בבואם אל החצר וגו', בזמן שבית המקדש קיים שבאין שם לעבוד, שלא בזמן ביאה שרי, כגון האידנא שהבית חרב ולא זמן ביאה היא (שם). **מכלל דרבנן אסרי.** דחיישינן שמא יבנה, ומאי נמי מייתי רישא דברייתא מפני מה אמרו אנשי משמר כו' ואייתי סיפא בלשון קורה ודייק מינה מכלל דרבנן אסרי (שם) אפילו שלא בזמן ביאה (שם יז:). **דרך מיל ושינה כל שהוא.** או זו או זו (עירובין סד:). **ואלו שבמיתה.** בידי שמים (תענית יז:). **דכתיב יין ושכר אל תשת וגו'.** שתויי יין דבמיתה לא שמעינן לה אלא הן מכלל לאו, דכתיב יין ושכר אל תשת ולא תמותו, הא אם תשתו בבואכם אל אהל מועד תמותו (שבועות יז:). **ולא תמותו.** דהיינו מיתה בידי שמים. מדלא כתיב יומת (תענית שם). **פיזר בן אלעשה את מעותיו.** שהיה נותן ממון גדול לספר שהיה מספר לו כתגלחת של כהן גדול (נדרים נא.).

הדרן עלך כהן גדול